

MONTBLANC
DESAPAREGUT

MONTBLANC DESAPAREGUT

Alexandre Rebollo - Albert Carreras

MONTBLANC DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2022

© dels textos: Alexandre Rebollo Sánchez

© dels textos: Albert Carreras Ballart

© del pròleg: Montse Gomà Cortés

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Montblanc
Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Francesc Brunet Recasens / ANC - Fons Brunet
Recasens

Fotografia de la pàgina 2:

Juli Soler i Santaló / AFCEC - Fons Juli Soler i Santaló

Acrònims:

ACCB (Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà)
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de
Catalunya)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
BC (Biblioteca de Catalunya)
IEFC (Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya)
SPAL (Servei de Patrimoni Arquitectònic Local -
Diputació de Barcelona)

ISBN 978-84-19239-95-2

DL B-2216-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Una imatge val més que mil paraules

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Montblanc, fotografia i nostàlgia útil

Pàg. 12

EL NUCLI ANTIC

La muralla com a frontera

Pàg. 102

MÉS ENLLÀ DE LA MURALLA

Convents, raval i avingudes

Pàg. 152

EL TERME DE MONTBLANC

Entre la Conca i les muntanyes de Prades

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UNA IMATGE VAL MÉS QUE MIL PARAULES

Montse Gomà Cortès, directora de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà

Sempre s'ha dit que una imatge val més que mil paraules, i és ben cert.

Els lectors que gaudireu d'aquest número de la col·lecció «Catalunya Desapareguda» estareu d'acord que, a l'hora d'observar una imatge, se'n pot extreure una infinitat d'informació, i no solament per les dades que conté, sinó que molts cops s'obtindrà més informació precisament per les dades que no conté.

De segur que, en fer la selecció de les precioses imatges que il·lustren *Montblanc desaparegut*, Àlex Rebollo i Albert Carreras han tingut en compte la singularitat de la instantània, els edificis que hi apareixen, la indumentària

que llueixen les persones, els oficis ja perduts, els costums que s'hi il·lustren –tant religiosos com civils–, la immortalització del món rural i, sovint, la misèria d'un temps passat.

Si em permeteu, us proposo fer dues lectures diferents d'aquest recull d'imatges. En primer lloc, us recomano que en gaudiu i que us deixeu abduir sense interferències per l'encant i el misteri del passat que ens permet fer una immersió en la quotidianitat dels nostres avis.

Però, en una segona lectura, us animo que, quan contempleu les imatges, no solament ho feu amb enyorrança o nostàlgia, sinó que us fixeu justament en els elements que no hi apareixen. Fixeu-vos en el carrer que no està asfaltat, en l'edifici encara no construït que acabarà

substituint el que apareix en aquesta instantània, en els canvis urbanístics del nostre poble i del seu entorn, en els emplaçaments buits ara ocupats per botigues, etc. Aquesta segona mirada privilegiada, inevitablement, la podem exercir perquè, amb aquesta obra a les mans, ens hem convertit en viatgers en el temps, fet que ens permet conèixer el futur del Montblanc desaparegut que aquí ens presenten.

Per acabar, si dueu a terme aquesta segona lectura que us proposo, crec que ens ha de fer reflexionar sobre el poder generalitzat que avui dia tenim a les nostres mans, tant si som fotògrafs professionals com aficionats, ja que la tecnologia ens ha autoritzat a immortalitzar el Montblanc actual que, d'aquí a no gaire temps, de segur també serà un Montblanc desaparegut.

JOSEP SALVANY BLANCH / BC - FONS SALVANY

Introducció

MONTBLANC, FOTOGRAFIA I NOSTÀLGIA ÚTIL

Alexandre Rebollo - Albert Carreras

La nostàlgia, aquesta petita pena de l'ànima esdevinguda per a cadascú d'una manera diferent i personal en relació amb el passat, és tan necessària per estimar les coses pretèrites, segurament idealitzades, que acaba bastint l'esquelet del present, també col·lectivament.

Aquest llibre respon una mica a això. Hi apareix un Montblanc desaparegut, físicament en molts casos, en l'àmbit social en d'altres, desaparicions degudes a mutacions, canvis, necessitats o també per males decisions en alguns cops.

Però moltes «desaparicions» conserven, paradoxalment, una mena de presència intangible, més real del

que podem copsar a primer cop d'ull, perquè han acabat configurant la societat montblanquina tal com és avui, o perquè les utilitzem, potser per obra subconscient d'aquesta nostàlgia, per definir-nos en el present.

Aquest és també, com resulta evident, un llibre de fotografia fet en un país de fotògrafs. No som prou conscients de la importància de la fotografia a Catalunya. Pocs mesos van passar des que el govern francès (per intervenció d'un ministre nord-català, Francesc Aragó) oferís al món sencer la tècnica de la fotografia de Daguerre fins que se succeí la primera fotografia a Catalunya, disparada per Ramon Alabern; era l'any 1839. Instantàniament, Catalunya es posava a fotografiar. Som fotògrafs des del moment zero. I per això tenim fotografies tan ben fetes de les nostres viles.

FRANCESC BRUNET RECASENS / ANC - Fons FRANCESC BRUNET RECASENS

VISTA DE MONTBLANC

Iniciem el viatge des del camí del cementiri, on hi ha una de les millors panoràmiques de la vila, amb el baluard, el pla de Santa Bàrbara i l'església de Santa Maria dominant-ho tot, com mostra la fotografia de la pàgina anterior que el fotògraf Francesc Brunet va capturar a principis del segle xx.

SANTA MARIA, PROTAGONISTA

El protagonisme de l'església de Santa Maria en la silueta urbana montblanquina és indiscutible i, admirant-la, no és difícil d'entendre per què es converteix en l'objectiu de moltes fotografies i postals, com aquesta dels primers anys del segle xx.

THOMAS (ED.) / ACCB - Col·lecció de POSTALS

És un llibre, doncs, que devem als fotògrafs, tant professionals com *amateurs*, però també a historiadors i sobretot a arxivers; deixeu-nos agrair la tasca de l'equip de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà, que ha treballat amb encert els últims anys els seus fons fotogràfics. Entre d'altres, hi veureu representats d'una manera extensa dos dels màxims productors d'imatges de la vila, Vicenç Baldrich i Antoni Moix.

Hem configurat el relat a través del que podríem anomenar un «eix cartesià muralla», aquesta línia tridimensional delimitadora en l'espai físic que es va convertir, en la majoria de viles i ciutats de Catalunya que la presentaven, en un obstacle davant l'augment de població del segle XIX, just amb el naixement de la fotografia. «¡Abajo las murallas!» deien a Barcelona, i avall van anar gairebé arreu. A Montblanc no fou ben bé així. L'exemple montblanquí és prou recent per haver respectat ja, amb intencions més o menys conscients, molts trams d'aquesta muralla.

Diferents crisis –la de la fil·loxera en un lloc destacat– van aturar el que s'esdevenia com l'arrasament total d'aquests murs per créixer d'una manera endreçada (en principi) cap a amplis terrenys fins llavors periurbans. I de la necessitat, virtut, amb la posterior aposta de la reconstrucció, que ha constituït magmàticament el que avui és l'element més propi en l'àmbit de (re)presentació de la vila, tant en el pla físic com en l'essencial.

I, a partir d'aquest eix muralla: fotografies de dins i de fora, barris, carrers, partides, masos, el tros i la fàbrica, esglésies, places i mercats, cases nobles i senzilles, cafès, fondes, fonts..., les pedanies amb la seva personalitat prevalguda i, sobretot, les persones. No es pot separar Montblanc dels seus habitants. Hi veureu moltes persones, moltes celebracions, festes, humilitat, penúria, treball, alegria..., perquè ho volem recordar i entendre, ho volem interioritzar i que aquesta nostàlgia resulti útil per estimar una mica més aquest petit trosset de país.

1. MONTBLANCH — Visia parcial

L. ROISIN (ED.) / ACCB - Col·lecció de POSTALS

EL NUCLI ANTIC

La muralla com a frontera

Des de la fundació de Montblanc, un mur ha delimitat estrictament, tret d'algunes excepcions, el que s'entenia com a poble en si. De fet, fins i tot avui dia, moltes persones de Montblanc continuen anant «al poble» quan es mouen dels barris de fora muralla cap al centre.

De la inicial vila closa, seguint per la primera expansió cap al mercadal, la necessitat del tancament físic del nucli habitat va configurar la forma de Montblanc i els seus espais. Hem començat seleccionant fotografies que ressegueixen la muralla per anar endinsant-nos després per dos dels indrets més definitoris del municipi, els dits «Majors»: la plaça Major, en primer lloc, com a insígnia, espai de mercat i un epicentre que sembla haver estat dissenyat sobre el paper d'una manera estratègica, i, en segon lloc, el carrer Major, via natural de pas i, per tant, de socialització.

A partir d'aquí, el desplegament (també podríem qualificar-lo d'estratègic) de les no poques esglésies que marquen el compàs urbanístic de la vila, que s'afegeixen als carrers, els barris, les fonts, les placetes i altres espais que teixeixen un nucli antic equilibrat, d'una escala molt abastable i amb més personalitats de les que es perceben en un primer passeig.

FRANCESC FOLGUERA I GRASSI / SPAL

AUTORIA DESCONEGUDA / SPAL

TORRE-PORTAL DE BOVÉ

Una de les tres portes originals que es conserven de la muralla donava pas als camins que duïen fins a Barcelona i més tard a l'estació de ferrocarril, fet que la va convertir en un lloc important de pas i parada i sortida de diligències i autocars. Alhora va propiciar la creació de negocis i la remodelació de les cases del voltant, com cal Robusté, construïda el 1925 i on es va instal·lar la Fonda Nova, com es veu a la fotografia de la dreta. El portal era propietat de la família Sabaté-Rendé, que el 1922 va cedir-lo a la Mancomunitat de Catalunya. Això va permetre recuperar-ne l'aspecte original i va ser de les primeres torres a ser restaurada.

JOAN FONTANILLAS I GINEBREDÀ / ANC - Fons JOAN FONTANILLAS I GINEBREDÀ